

हामीहरू किन पार्टी र राजनीतिको कुरा गछौं?

- पार्टी, श्रमजीवी वर्ग र ट्रेड युनियन वीचको सम्बन्ध कस्तो हुनु पर्छ?
- श्रमजीवी वर्गीय नीतिद्वारा पार्टी नीतीलाई प्रभावित गर्ने हो की पार्टीको नीति 'वर्ग'माथि थोपर्ने?
- स्वतन्त्र ट्रेड युनियनका नेता/कार्यकर्ताहरूले किन राजनीतिको कुरा गर्ने? किन हामीले पार्टीका कुरा गर्ने?

- आम रूपमा ट्रेड युनियनका कार्यकर्ताहरूले सामना गर्दे आएका केही प्रश्नहरू।

ट्रेड युनियन आन्दोलन मूलतः श्रमजीवी वर्गको पेशागत आन्दोलन हो। तर सामाजिक रूपान्तरणको सन्दर्भमा भने यो आफैमा राजनीतिक आन्दोलन पनि हो। ट्रेड युनियन पार्टी सापेक्ष वा निरपेक्ष दुबै हुन सक्छ। तर जे भए पनि यसका मुद्दाहरू राजनीतिबाट भने अलग हुने सक्दैन। आम रूपमा पार्टीहरू भनेका वर्गका प्रतिनिधि हुन्। त्यसैले "कुन पार्टी कस्तो हो" भन्ने कुरा त्यो पार्टीले कुन वर्गको सेवा गर्दै भन्नेबाट तय हुन्छ। यो नै ट्रेड युनियनको सर्वाधिक सरोकारको पक्ष हो, त्यसैले हामी पार्टीको कुरा गछौं, उनीहरूका कार्यक्रम र नीतिप्रति जिज्ञासा राख्छौं।

पार्टी श्रमजीवी वर्गीय हुन त्यसका नीति कार्यक्रम श्रमजीवी पक्षीय हुनु पर्छ। पार्टीका सदस्यहरू जिति मात्रामा श्रमजीवी वर्गका हुन्छन्, त्यति नै मात्रमा त्यो पार्टी श्रमजीवी वर्गीय हुने सम्भावना रहन्छ। युरोपेली मुलुकहरूको अनुभवमा पहिले श्रमिकहरूको आन्दोलन भयो र त्यसैले पछि आफ्नो राजनीतिक मुद्दा संसदमा उठाउन "लेवोर पार्टी" गठन गच्यो। कार्यनीति, कार्यक्रम र लक्ष फरक-फरक भएपनि 'लेवोर पार्टी' वा 'सोसल डेमोक्राटिक पार्टी' या 'कम्युनिस्ट पार्टी'हरू सबै श्रमजीवी पक्षीय पार्टीको रूपमा चिनिए। 'कन्जर्भेटिभ, रिपब्लिकन, क्रिश्चियन, लिवरल' आदि यस्तै नामसंग 'डेमोक्राट' जोडिएका पार्टीहरूले आफूलाई परम्परागत अभिजात वर्ग तथा व्यवसायी वर्गको पक्षमा उभ्याए। यी पार्टीहरूले आफ्नो पहिचान- 'श्रमिकको पक्ष की व्यवसायीको', 'करका दर/दायरा बढाउने की घटाउने', 'कल्याणकारी समाज व्यवस्था कायम गर्ने की उदारवादी' जस्ता सामाजिक मुद्दाका आधारमा कायम गरेका छन् र यीनै विषयलाई आफ्नो चुनावी मुद्दा बनाउने गरेका छन्।

आम प्रचलनको रूपमा ट्रेड युनियनहरूले 'आजको श्रम एजेण्डा के हुनपर्छ' भन्ने नीतिगत फिडव्याक त्यहाँका पार्टीहरूलाई दिन्छन् र ती सुझावहरूलाई श्रमजीवी पक्षीय पार्टीहरूले आफ्नो नीतिको रूपमा लागू गर्दैन्, लागू गर्ने क्वोल गर्दैन्। यसरी 'पार्टीले ट्रेड युनियनका नीतिगत सुझाव ग्रहण गर्ने र ट्रेड युनियनहरूले पार्टीसंगको सहकार्यलाई आत्मसात गर्ने' विधि युरोप-अमेरिका- ल्याटिन अमेरिका र पूर्वी एशियाका केही देशहरूमा रही आएको छ।

तर नेपालमा पार्टीहरू आम रूपमा नै भिन्न आधारमा निर्माण भएका छन्। नेपालका पार्टीहरूले मूलतः "आर्थिक" भन्दा "वैचारिक" आधारमा आफूलाई खडा गरेका छन्। यसैले नेपाली पार्टीहरू 'आर्थिक वर्ग' भन्दा पनि 'वैचारिक वर्ग'का प्रतिनिधि जस्ता देखिने गरेका छन्। त्यसैले 'समाज परिवर्तन, वर्ग-संघर्ष

र लोक कल्याण' जस्ता विषयहरु सैद्धान्तिक वहसको तहमा ज्यादा छन् । श्रमजीवी वर्गको प्रतिनिधिको रूपमा स्थापित कम्युनिस्ट पार्टीहरूले समेत 'चुनावको समयमा "मास (आम जनता)" र पार्टी कार्यक्रमहरूमा "क्लास (वर्ग)" को कुरा गर्नुलाई यस्तै एउटा उदाहरणको रूपमा उल्लेख गर्न सकिन्छ ।

नेपालका पार्टीहरु र समानताको विषय

शोषणमा आधारित समाज व्यवस्थामा रहेको 'आम्दानी, सम्पत्ति, शक्ति र अवसर'मा रहेको असमानतालाई गर्नु भनेको समानता हो । 'समानता'लाई नेपालका राजनीतिक दलहरूले तीन किसिमले अझगालेको पाइन्छ । पहिलो प्रवृत्ति, 'असमान समानता'को पक्षधरता; दोस्रो, 'निरपेक्ष समानता'को पक्षधरता र तेस्रो 'सापेक्षित समानता'को पक्षधरता ।

व्यक्तिको सन्दर्भमा समानताको विषय भनेको आर्थिक, सामाजिक र राजनीतिक क्षेत्रमा अरु नागरिक सरहको हक र अवसर उपभोगको विषय हो । दलीय हिसाबमा भने राष्ट्रको आम्दानीको "वितरण र पुनरवितरण"का बारेमा सम्बन्धित पार्टीको नीतिको कुरा हो । नाम जे सुकै राखे पनि, जसले वजार आधारित खुल्ला अर्थतन्त्रको वकालत गर्दै आएका छन्, ती पार्टीहरु पहिलो प्रवृत्तिका बाहकमा पर्छन् । वजार आधारित खुल्ला अर्थतन्त्र भनेको वलियाले निर्धारामधि आर्थिक-राजनीतिक हैकम लाद्ने प्रणाली हो । 'असमान समानता'को हिमायती हुनु भनेको 'धनि भन धनी हुँदै जाने र कामगरी खाने गरिब निरन्तर खिंझौंदै जाने' परिणामको पक्षपोषण गर्नु हो ।

'निरपेक्ष समानता'का पक्षधरहरु 'सबैलाई बराबर-सबै बराबर'को नारामा आम जनतासंग "अलौकिक स्वर्ग"को सपना-सौदा गर्ने प्रवृत्तिका संबाहक हुन् । "योग्यता अनुसारको काम र काम अनुसारको दाम" को मार्क्सवादी अवधारणा विपरित उनीहरु "जे छ, त्यसलाई दामाशाहीमा सबैलाई बाँड्ने" खैरे समानताको वकालत गर्छन् । 'विपनामा कहिल्यै नभेटिने सपनामा' यस्ता पार्टीहरु आफ्ना कार्यकर्तालाई परिचालित गर्दछन् । त्यसैले 'वोली र व्यवहार'मा 'आनको तान' फरक हुने तथा 'समृद्ध जीवन'को आर्दश व्याख्या गर्ने यस्ता पार्टीहरु प्रकारान्तरमा 'गरिवीको वितरण'मा सीमित हुन पुग्छन् ।

तेस्रो प्रवृत्तिका संबाहकहरु मूलतः सिद्धान्त र व्यवहार बीचको तालमेलको पक्षमा रहन्छन् । यो पक्षले आफूलाई 'गरिवीको समान वितरण'को विपक्षमा उभ्याउँछ । 'धनिहरु, कति धनि हुन पाउने?' यो प्रवृत्तिका संबाहकहरूको लागि यो मुद्दा मूल मुद्दा बन्दैन; बरु "धनीहरुको आम्दानी र सम्पत्तीको कति हिस्सा, कसरी राज्य मार्फत गरिब र विपन्नको पक्षमा खर्च गर्ने?" भन्ने मुद्दामा यो पक्षले चासो राख्छ । अर्को शब्दमा, सापेक्षित समानताका पक्षधरहरु- 'विपन्नलाई सम्पन्न बनाउने' र समाजका तल्लो वर्गलाई उच्च वर्गको तहमा उकास्ने नीतिका हिमायती हुन् ।

पार्टी र श्रम एजेण्डा

दलहरूको श्रम एजेण्डा कस्तो छ भन्नुको अर्थ उनीहरुको उत्पादक शक्तिको विकासको योजना के छ भन्न सकिन्छ । उत्पादक शक्तिको विकास गर्नु भनेको श्रमजीवी जनताले स्वस्थ वातावरणमा जीवनपयोगी रोजगारी हासिल गर्नु हो । एउटा दलको रोजगार नीति कस्तो छ, ज्याला नीति कस्तो छ र श्रमजीवी वर्गको भविष्य प्रतिको उसको वचनवद्धता के छ, त्यसैबाट उसको श्रम एजेण्डा बुझिन्छ ।

यसप्रसंगमा माओवादीको जनयुद्ध र मधेस आन्दोलनलाई उल्लेख गर्न सकिन्छ । १० वर्षको हिंसात्मक द्वन्द्वले ग्रामीण क्षेत्र आधारित रोजगारी समाप्त पार्यो, त्यहाँका श्रमजीवी वर्गको हातबाट सिर्जनाका औजार खोसी कि 'हिंसाका हतियार जवरजस्ती थमाई दियो' कि त "कुम्लो कुटुरो बोकेर साखा सन्तान सहित डाँडो काटन" बाध्य पार्यो । "मधेस आन्दोलन"मा बलेको तराईले त्यहाँका श्रमजीवीहरूलाई देशै छोड्ने स्थिति सिर्जना गरिदियो । वर्ग-संघर्षको नाममा सञ्चालित माओवादी हिंसा र स्वायत्तताको नाममा भएको मधेस आन्दोलनले राजनीतिक तहमा परिवर्तनका प्रकृयालाई जे जति बल पुऱ्याएपनि समग्रमा उत्पादक शक्तिलाई भने ध्वस्त पार्यो ।

तसर्थ, पार्टीको कुरा गर्नु भनेको 'राजनीति विगार्ने की सपार्न' भन्ने प्रश्नको पक्ष वा विपक्षमा लाग्नु हो । राजनीति 'विगार्नु वा सपार्न' को अर्थ- राष्ट्रीय जीवनको खास हिस्सा आयु 'विगार्नु वा सपार्न' हो । त्यसै भएर नै हामी ट्रेड युनियनकर्मीहरू पार्टी र राजनीतिको बारेमा चासो राख्छौं, चर्चा गर्छौं र आफूलाई मन परेको राजनीतिक पार्टीको कार्यक्रममा भाग लिन्छौं । पार्टीमा सदस्य संख्या, श्रमिक पढ्तीबाट बढे, पार्टी बढी श्रमजीवी वर्गीय हुन्छ । व्यवहारमा नपरेका युवा/विद्यार्थी समुदायबाट मात्रै सदस्य बढे भने, पार्टी वुद्धि विलास गर्ने अखडामा रुपान्तरित हुने खतरा हुन्छ । त्यसैले, श्रमिक-मैत्री पार्टी निर्माण गर्न हजारौंको संख्यामा श्रमिक सदस्य आफूले मन पराएको पार्टीमा भर्ति गराउन क्रियाशील हुन्छौं ।

विष्णु रिमाल
अध्यक्ष- जिफन्ट

२०६७ पुस १९ गते ।